

школьників с речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання

В статті розглядається проблематика вивчення математики молодшими школярами з речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. Проаналізовані причини виникнення складностей у молодших школярів з речевими порушеннями при формуванні математических понять, суджень і елементарних доказательств. Обоснована необхідність удосконалення методів, форм і засобів при вивченні предмету математики як однієї з ключових освітніх сфер в умовах інклюзивного навчання. Визначені основні напрями роботи вчителя, що стосуються запобігання та подолання труднощів у засвоєнні молодшими школярами з речевими порушеннями математических знань, умінь і навичок. Вказані основні шляхи для пошуку ефективних стимулюючих технологій в вивченні математики молодшими школярами з речевими порушеннями в умовах інклюзивного навчання.

Ключеві слова: мотивація, молодші школярі, речеві порушення, математика, інклюзивне навчання.

Dvzhona V. M. Making positive motivation for learning maths of young learners with speech disorders in conditions of inclusive education

The problem of learning maths by young learners with speech disorders in conditions of inclusive learning is described in this article. The reasons of difficulties which are experienced by young learners with speech disorders while making mathematical statements, judgments and elementary arguments are analyzed. The necessity of improvement of the methods, forms and means during maths learning as one of key educational subjects in terms of inclusive education has been proven. Main directions of a teacher's work aimed on prevention and overcoming difficulties in absorbing Mathematical knowledge by young learners with speech disorders are identified. Main directions for researching effective and inspiring technologies for learning maths by younger learners with speech disorders in terms of inclusive education are outlined.

Key words: motivation, young learners, speech disorders, maths, inclusive education.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.08

УДК 376.923

Колодна Н.А., specynter@ukr.net

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ПЛАНІВ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УМОВАХ НРЦ «КРИШТАЛИК»

Дослідження присвячено розробці та апробації корекційної програми з формування життєвих планів у дітей з особливими освітніми потребами в умовах навчально-реабілітаційного центру. В статті висвітлені методичні та теоретичні засади зазначеної програми. Основна мета створення програми полягала у визначенні основних умов і розробці методики формування життєвих планів в дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в процесі спеціально організованих корекційних занять та перевірки їх ефективності на базі навчально-реабілітаційних центрів і спеціальних загальноосвітніх шкіл. Запропоновано етапи проведення занять з формування життєвих планів та вмінь навчатися впродовж життя у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, з порушеннями зору. Розкрито результати діагностики причин недорозвинення процесу планування у дітей з порушеннями зору. Визначено умови позитивного впливу корекційної програми на формування майбутніх планів у дітей з ООП.

Ключові слова: життєві плани, навчання впродовж життя, порушення зору, особливі освітні потреби, корекційна програма, дорадча служба.

Наразі одним із пріоритетних завдань Нової української школи є соціалізація осіб з особливими освітніми потребами. З метою подолання наслідків вимушеного виключення із соціальних груп за місцем проживання у наслідок військових дій та для задоволення освітніх потреб учнів з ООП, формування в них життєвих планів має розроблятися індивідуальна навчальна програма, відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня, його індивідуально-психологічних якостей. Тож якісна розробка та впровадження індивідуальної програми розвитку командою супроводу, члени якої володіють технологіями корекційно-педагогічної діяльності в умовах НРЦ, спеціального або інклюзивного освітнього середовища, є фактором подолання стресу та подальшої соціалізації та соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Одним із напрямів програми

психологічного супроводу має стати корекційна робота з формування життєвих планів та вмінь навчатися впродовж життя у дітей з ОПП з метою їх успішної соціалізації [1].

Розвиток життєвого цілепокладання є необхідною умовою становлення й функціонування людини, зокрема її діяльності, яка лежить в основі формування особистості. Завдання НРЦ «Кришталік» – відновити втрачені в наслідок війни перспективні життєві цілі дитини.

Розвиток дитини з ОПП як особистості, результат і продуктивність будь-якої її діяльності в майбутньому, професійне самовизначення, успішність залежить від ступеня сформованості функції планування [2, с. 241-242; 3, с.19].

Можливість здійснювати усвідомлене життєвих планів залежить від того досвіду, який дитина здобула у житті. Школа може стати ефективним інструментом формування такого позитивного досвіду, тому що ситуація успіху в навчальній діяльності допоможе учням розвинути особистісно у процесі постановки й реалізації навчальної мети. (Ю. Бистрова, А Іваненко, І. Шишменцев) [1; 5; 6].

Результати досліджень низки вчених (Г. Жаренкова, А. Іваненко, Н. Королько, І. Кулагіна, І.Ужченко, І. Шишменцев) засвідчують навіть без стресових ситуацій відносно низький рівень сформованості життєвих планів в дітей з ООП, зокрема, з порушеннями зору, та вказують на неготовність до прийняття запропонованих вчителем в якості прикладу життєвих цілей та перенесення їх у власний план майбутніх дій, до неспроможності самостійної постановки життєвих цілей та їх досягнення в майбутньому, а також про недостатню сформованість мотиваційно-вольової сфери особистості як фундаменту формування життєвих планів (Ю. Бондаренко, Є. Синьова, С. Федоренко) [2; 3].

Окремі аспекти проблеми підготовки дітей з особливими освітніми потребами різних вікових категорій до самостійного планування життєвих цілей в контексті їх морального виховання представлені в наукових працях А. Іваненко, І. Шишменцева, С. Федоренко, Є. Синьової та ін. [2; 5; 6].

На основі досліджень і розробок провідних учених у галузі формування функцій планування у дітей з порушеннями зору (Ю. Бондаренко) було розроблено програму розвитку мотиваційно-вольової сфери дітей із ООП, довільної поведінки та формування життєвих планів [3, с.19-21].

Програма проходила апробацію на базі Рубіжанського навчально-реабілітаційного центру «Кришталік» та буде застосована на практиці в роботі Дорадчих служб регіонального масштабу з інклюзивної освіти. Першу таку службу буде створено нами як експериментальну в 2019-2020 році на базі РНРЦ «Кришталік».

Основна мета створення програми полягала у визначенні соціально-психологічних та корекційно-педагогічних умов і розробці спеціальної методики формування життєвих планів у дітей з порушеннями зору в процесі спеціально організованих корекційних занять та перевірки їх ефективності на базі спеціальних загальноосвітніх шкіл, а надалі в умовах інклюзивного навчання.

Підходи до розробки програми формування процесу планування ґрунтувалися на наступних теоретичних засадах:

1. Процес формування життєвого цілепокладання полягає у створенні образу майбутнього результату дій, розумінні та прийнятті цього образу як основи послідовних практичних або розумових дій. Цілепокладання визначається як стратегічний вибір в умовах невизначеності з розумінням покрокових тактичних дій (Ю. Бистрова) [1, с. 5].

2. Формування життєвих планів як процесу, що виникає і розвивається у взаємодії певних напрямів психічного та соціального розвитку, вимагає комплексного підходу, який включатиме розвиток емоційного позитивного досвіду, психічних функцій, мотиваційно-вольової сфери дитини, сфери рефлексії, сфери діяльності і відбувається шляхом постанови позитивної майбутньої мети (Ю. Швалб). Ізольований вплив на окремих компонент комплекс не досягне мети [4, с. 117].

3. Прагнення до самоствердження, яке можливо лише при умові відсутності травмуючих зовнішніх обставин і посттравматичного стресу, та орієнтація на майбутню перспективу на основі здобутого позитивного досвіду в житті виступають одним із головних чинників, що спонукають до самозміни, самовизначення шляхом самовдосконалення, адже оптимізація індивідуально-психологічних параметрів підвищує ефективність її функціонування й надає більше шансів у досягненні поставленої мети (Ю. Швалб) [4, с. 29].

4. Одним із шляхів вирішення проблеми ефективності й зменшення часових і фізичних витрат корекційно-розвивального навчання можна вважати включення даної методики у загальну систему психотерапевтичної допомоги у подоланні дитиною посттравматичного стресу.

5. Стосовно поетапного формування розумових дій і провідної ролі навчання в процесі розвитку (Ю. Бондаренко, П. Гальперін, Є. Синьова), основу цілепокладання складають розумові дії – покладання мети теоретичною діяльністю (ціле (формування) утворення) та об'єктивно-предметні дії (ціле (здійснення) реалізація). За виконуваними функціями будь-яка дія може бути розділена на три частини: орієнтувальну, виконавчу й контрольну [2; 3].

6. Психічний розвиток особистості полягає у послідовній зміні окремих форм конкретної діяльності дитини, в ускладненні структури цієї діяльності й у збагаченні психологічних процесів, що розвиваються всередині цієї діяльності. Формування особистості дитини відбувається у властивих віку видах діяльності – ігровій, навчальній та творчій (Ю. Бондаренко, Л. Виготський, Г. Абрамова, В. Мухіна). Недостатній розвиток цілепокладання в дітей з ООП та його значення в діяльності підкреслює необхідність використання корекційних заходів з формування вмінь прийняття (або постановки) та досягнення цілей [3, с.21-25].

7. Навчання й виховання дітей з ООП спрямоване на ранню корекцію й компенсацію вторинних відхилень у їхньому розвитку.

Програма формування життєвих планів була розроблена з урахуванням вікових та специфічних особливостей досліджуваної категорії дітей.

Оскільки діти з ООП мають вельми різні психологічні особливості, великий акцент у системі роботи приділявся потенційним можливостям кожної дитини, а також здійснювався індивідуальний підхід до навчання дітей.

Паралельно з формуванням цілепокладання зверталася увага на розвиток сфер, які є складовими цього процесу:

I. Перша складова – недостатня сформованість вольової сфери: слабкість вольових процесів знижує можливість формування цілепокладання будь-якої діяльності. Тому особлива увага приділялася корекційним заняттям, спрямованим на розвиток самоконтролю у дітей з ООП

II. Друга складова порушення процесу формування цілепокладання у дітей з ООП – відсутність стійких мотивів діяльності й домінування зовнішньої мотивації до будь-якої діяльності [5, с. 14; 6, с. 11].

III складова – порушення емоційної сфери дитини, імпульсивність, замкнутість, невпевненість, тривожність, відсутність самоконтролю дій.

Програма формування життєвого цілепокладання включала 4 етапи:

- діагностичний;

- підготовчий – направлений на розвиток самоконтролю й формування життєвого цілепокладання, як прийняття стратегічної кінцевої та вже виокремлених тактичних проміжних цілей (дітям пропонували мету – чого саме потрібно досягти – й указували алгоритм її отримання з указівкою на проміжну мету);

- основний – направлений на формування життєвого цілепокладання як прийняття кінцевої стратегічної мети та самостійне виокремлення проміжних тактичних цілей (дитині указувалась лише загальна кінцева мета, а як до неї дійти та через вирішення яких проміжних цілей, дитині потрібно було вирішувати самій);

- просунутий етап – направлений на формування цілепокладання як процесу самостійного вибору та прийняття мети та виокремлення проміжної мети (завдання виступає як спонукання до дії, але конкретну мету дії дитина повинна визначити самостійно).

Програма передбачала проведення десяти індивідуальних занять з кожною дитиною окремо.

I етап – діагностичний. Для діагностики використовувалась методика дослідження імпульсивності, замкнутості, невпевненості, тривожності, відсутність самоконтролю дій за методиками Т.Потапенко, В. Лосенкова [7, с. 2-10] та методикою З. Карпенко «ДВОР» [8].

Мета діагностики: вимірювання імпульсивності як відносно стійкої особистісної риси. Призначена для застосування в широких вікових межах в цілях професійної спрямованості та цілепокладання у виборі життєвого шляху, а також для дослідження особливостей поведінки людини.

Імпульсивність суб'єкта – це риса особистості, протилежна цілеспрямованості і обумовлює недостатній самоконтроль в спілкуванні і діяльності, невизначеність життєвих цілей, нестійкість орієнтацій та інтересів [7, с. 59; 8, с. 18-21].

Для діагностики особистісних рис дітей з порушеннями зору використовувалися шкали методики «ДВОР».

При інтерпретації результатів дослідження за методикою „ДВОР” ми акцентували увагу на таких шкалах, як: тривожність, імпульсивність, замкнутість (відлюдкуватість), невпевненість, відсутність самоконтролю. Рівнева шкала оцінювання стандартна: 8 – 10 балів – високий рівень вираженості вади; 4 – 7 балів – середній рівень вираженості вади; 1 – 3 бали – низький рівень вираженості вади особистісного розвитку. Узагальнений аналіз отриманих результатів дослідження за методикою „ДВОР” засвідчує, що в учнів з порушеннями зору високий рівень прояву тривожності (51%), замкнутості (51%) і невпевненості (58%) – це пояснюється тим, що ці діти хворобливо переживають власне порушення, мають занижену самооцінку й бояться знаходитися в ситуаціях фрустрації, вибору, ухвалення рішення, планування майбутніх дій. Це підтверджують результати бесід і спостережень (таблиця 1).

Таблиця 1

**Ступінь вияву рис особистісного розвитку дітей з порушеннями зору
(за методикою З. Карпенко „ДВОР”)**

Шкали	Низький рівень (кількість учнів, %)	Середній рівень (кількість учнів, %)	Високий рівень (кількість учнів, %)
Тривожність	9 %	40 %	51 %
Імпульсивність	22 %	45 %	33 %
Замкнутість (відлюдкуватість)	9 %	40 %	51 %
Невпевненість	4 %	38 %	58 %
Відсутність самоконтролю	63 %	33 %	4 %

Аналіз результатів дослідження за шкалою *тривожність* показав, що практично половина учнів з порушеннями зору (51%) відрізняються високою тривожністю. Отримані результати співвідносяться із результатами спостереження за шкалами тривожність по відношенню до дорослих і тривожність по відношенню до дітей за „Картою спостережень Л. Стотта”.

Аналіз результатів дослідження за шкалою *імпульсивність* показав що майже для половини респондентів (45% учнів) характерний середній рівень вияву імпульсивності, для більш ніж третини респондентів (33% учнів з порушеннями зору) – високий рівень імпульсивності, і 22% з порушеннями зору – низький рівень імпульсивності.

Спостереження показали, що діти з порушеннями зору не продемонстрували протиріч між відповідями на питання методики та звичайною поведінкою під час вільного спілкування й на уроках. У бесідах вони відмічали, що поводитися необдуманно, імпульсивно примушують обставини спілкування з однолітками („...якщо всі лаються і я лаюся...”, „усі втекли з фізкультури і я теж, треба було думати головою...”, „...іноді ніколи думати, поступаю як усі друзі...”).

Аналіз результатів дослідження за шкалою *невпевненість* показав, що 58% учнів з порушеннями зору невпевнені в собі. На наш погляд, невпевненість підлітків з порушеннями зору в ситуаціях міжособистісної взаємодії (і спілкування зокрема) може виявлятися в тому, що дитина намагається виправдати свої вчинки перед іншими людьми; вона може вважати, що її недостатньо люблять; хвилюється стосовно того, що про неї думають інші тощо. Усе це можна розцінювати як виявлення заниженої самооцінки, реакції на власне порушення. Дослідження показало, чим складніше у дитини офтальмологічний діагноз, тим невпевненіше вона себе почуває в спілкуванні з однолітками, в плануванні життєвих цілей [8, с.73].

Якісний аналіз результатів дослідження за методикою Т. Потапенко, В. Лосенкова [7, с. 49-53] свідчить про те, що імпульсивність, тобто спонтанність дій, миттєві неадекватні реакції на ситуацію,

схильність діяти без достатнього свідомого контролю, під впливом зовнішніх обставин або в силу емоційних переживань, у дітей з ООП до старших класів знижується з показника 55 балів в 3 класі до 12 балів в 9 класі. Але низький рівень цілеспрямованості та його зниження до старших класів говорить про недостатність корекційної та виховної роботи, спрямованої саме на формування цих рис характеру. Корекція повинна проводитися в організації спільної діяльності, в якій виконання рольових правил вимагає стримування власних безпосередніх спонукань і врахування інтересів інших учнів, а також в підлітковому віці в навчальній діяльності. При досягненні підліткового віку імпульсивність навіть при нормі розвитку знову може проявлятися як вікова особливість, пов'язана вже з підвищенням емоційної збудливості в цьому віці. Це теж треба враховувати при підрахунку коефіцієнта для підлітків з ООП.

Отже, в основі низького рівня сформованості життєвого цілепокладання лежать – висока імпульсивність, замкнутість, невпевненість, тривожність дітей з порушеннями зору, низький рівень цілеспрямованості дій. На формування цих рис була направлена наша методика.

II етап – підготовчий. Дітей учили досягати простої мети в навчанні, яка виділялася в завданні, планувалося її досягнення, виконувалися дії для досягнення мети.

Для успішного оволодіння самостійним плануванням діти повинні контролювати свою діяльність. З цієї метою проводилися спеціальні ігри і вправи на розвиток етапів самоконтролю: попереднього – орієнтування в завданні (для постановки мети, засвоєння зразка, як плану виконання завдання), процесуального – прийняття зразка як правила та плану виконання завдання, та підсумкового – перевірка свого результату відповідно до зразка (чи перевірка результату завдання) як прикладу правильного виконання завдання.

III етап. Для успішного досягнення багатоступінчатої мети діти повинні бачити й виділяти в завданні ті проміжні цілі, за допомогою яких можливе досягнення кінцевої мети.

Отже, у процесі навчання плануванню була здійснена низка корекційно-розвивальних завдань: розвиток аналізуючого сприйняття; формування вміння виділяти проміжну мету як шаблону до отримання результату (кінцевої мети); розвиток цілеспрямованості діяльності (уміння утримувати кінцеву мету та працювати згідно з нею); розвиток словесної регуляції у вигляді словесного планування, звіту й пояснювально-супроводжуючого мовлення; розвиток контрольних функцій.

Отже, діти з порушеннями зору здатні до планування, а також здатні прийняти стратегічну мету, поставлену вчителем і самостійно відокремити проміжні цілі її досягнення. Це свідчить про можливість формування цілепокладання у таких дітей. Загальними особливостями виконання завдань цими дітьми є більш тривалий час їх виконання, більша кількість помилок, такі діти рідше помічають їх, а помічені їм важко виправляти.

IV етап – формування життєвого цілепокладання як самостійно створеної мети та постановки завдання; прийняття запропонованої вчителем мети, самостійна постановка завдання.

Завдання четвертого етапу активізують розумові операції дітей, самостійність у вибори розв'язання завдань, що приводить до розвитку елементів аналітико-синтетичного мислення, розвитку порівняння шляхів досягнення мети з набутим раніше досвідом, а також розумінню послідовності виконання завдань та співвідношення їх з кінцевою метою. Це приводить к чіткій, цілеспрямованій діяльності дитини.

У програмі формування процесу життєвого цілепокладання особлива увага приділялася процесу планування в діяльності учнів. Планування – це запорука тактичного послідовного виконання дій, направлених на досягнення поставленої мети.

Після впровадження програми формування життєвих планів у практику роботи експериментальної Дорадчої служби регіонального масштабу на базі НРЦ «Кришталік» буде проведено контрольний експеримент, зміст якого передбачає проведення двох серій експериментальних методик, розроблених авторами, що повторюють серії констатувального експерименту:

1 серія – дослідження особливостей саморегуляції, визначення стану сформованості дій самоконтролю, визначення особливостей сформованості завершальних етапів вольової дії (оцінювання, перевірка) в дітей з ООП в умовах НРЦ.

2 серія – вивчення рівня розвитку процесів життєвого цілепокладання, базуючись на власному

досвіді, але з урахуванням позитивних змін цього досвіду після військових дій у процесі навчання; вивчення рівня розвитку процесу прийняття мети, та особливостей її досягнення.

Таким чином, результати впровадження методики в спеціальних закладах освіти довели, що для формування життєвих планів у дітей з ООП необхідна цілеспрямована робота з відтворення для цього підґрунтя – достатнього розвитку вольової сфери, зокрема етапів самоконтролю, що виконуються у плані практичних дій, уміння розв'язувати проблемно-практичні завдання методом спроб, вербально узагальнювати практичний досвід.

Аналіз результатів дослідження дозволив зробити висновок щодо позитивних змін за результатами корекційної роботи з формування життєвого цілепокладання у дітей з ООП – під час роботи над завданням досліджувани добре сприймали поставлену вчителем стратегічну ціль, розуміли її, приймали та самостійно виділяли проміжні тактичні цілі, які послідовно виконували для досягнення основної мети. Це свідчить про те, що діти з ООП при наявності корекційної роботи та позитивного емоційного зовнішнього фону виявляють потенційну готовність до самостійного життєвого цілепокладання в майбутньому.

Таким чином, програму доцільно використовувати як інструмент подолання посттравматичного стресу, набутого дітьми з ООП в результаті військових дій на Донбасі, шляхом постанови позитивної майбутньої мети. Для цього авторами передбачено створення експериментального проекту на базі НРЦ «Кришталік» – Дорадчої служби регіонального масштабу з інклюзивної освіти в східних регіонах України, та впровадження у роботу Служби програму формування процесів життєвого цілепокладання у дітей з ООП.

Список використаних джерел

1. Kolodna, N., Bystrova, Yu. Social and medical support of children with disabilities in training and health treatment centers. Nowoczesna edukacja: flozofa, innowacja, doświadczenie. Nr 1(9). Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności. 2018. p. 26-31.
2. Синьова Є. П., Федоренко С. В. Тифлопедагогіка : підручник. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2009. 325 с.
3. Бондаренко Ю. А. Теоретико-методологічні засади корекційного спрямування музичної діяльності дошкільників зі зниженим зором. Автореферат дисертації...доктора пед. наук. К. :Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова. 2017. 39 с.
4. Швалб, Ю. М. Целеполагающее сознание (психологические модели и исследования). К.: Миллениум. 2003. 152 с.
5. Шишменцев І. М. Виховання культури людських взаємин у старшокласників з осоюливими освітніми потребами засобами української літератури. Автореферат дисертації...канд. пед. наук. Слов'янськ : Видавництво Б.І.Моторіна. 2017. 18 с.
6. Іваненко А. С. Формування уявлень про майбутню сім'ю у розумово відсталих підлітків. Автореферат дисертації...канд. пед. наук. К. :Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова. 2016. 20 с.
7. Боровський, А. Б., Потапенко, Т. М., Щекін, Г. В. Система методів професійної орієнтації. Методики профорієнтаційної роботи (додатки): Навчально-методичний посібник. К. : МЗУУП. 2013. С.49-53.
8. Карпенко З. С. Експресивна психотехніка для дітей. К. : НПЦ Перспектива. 1997. 96 с.

References

1. Statystychnyi biuleten pokaznykiv rozvytku psykhologichnoi sluzhby ta psykhologo-medyko-pedahohichnykh konsultatsii za 2017-2018 navchalnyi rik. Horlenko V. M., Lunchenko N. V., Melnyk A. A. ta in. K. : UNMTs praktychnoi psykhologii i sotsialnoi roboty. 2018. 49 s. [in Ukrainian].
2. Kolodna, N., Bystrova, Yu. Social and medical support of children with disabilities in training and health treatment centers. Nowoczesna edukacja: flozofa, innowacja, doświadczenie. Nr 1(9). Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki i Umiejętności. 2018. p. 26-31. [in English].
3. Syn'ova YE. P., Fedorenko S. V. Tyflopedahohika : pidruchnyk. K. : NPU im. M. P. Drahomanova. 2009. 325 s. [in Ukrainian].
4. Bondarenko YU. A. Teoretyko-metodolohichni zasady korektsiynoho spryamuvannya muzychnoyi diyal'nosti doshkil'nykiv zi znyzhenym zorom. Avtoreferat dysertatsiyi...doktora ped. nauk. K. :Vydavnytstvo NPU imeni M.P.Drahomanova. 2017. 39 s. [in Ukrainian].
5. Shvalb, YU. M. Tselepolahayushchee soznanye (psykhologhycheskye modely y yssledovanyya). K.: Myllenyum. 2003. 152 s. [in Ukrainian].

6. **Shyshmentsev I. M.** Vykhovannya kul'tury lyuds'kykh vzayemyn u starshoklasnykiv z osoyulyvymy osvithnyimi potrebamy zasobamy ukrayins'koyi literatury. Avtoreferat dysertatsiyi...kand. ped. nauk. Slov'yans'k : Vydavnytstvo B.I.Motorina. 2017. 18 s. [in Ukrainian].
7. **Ivanenko A. S.** Formuvannya uyavlen' pro maybutnyu sim"yu u rozumovo vidstalykh pidlitkiv. Avtoreferat dysertatsiyi...kand. ped. nauk. K. :Vydavnytstvo NPU imeni M.P.Drahomanova. 2016. 20 s. [in Ukrainian].
8. **Borovskyi, A. B., Potapenko, T. M., Shchekin, H. V.** Systema metodiv profesiinoi oriientsatsii. Metodyky proforiientsatsiinoi roboty (dodatky): Navchalno-metodychnyi posibnyk. K. : MZUUP. 2013. S.49-53. [in Ukrainian].
9. **Karpenko Z. S.** Ekspresyvnna psykhotekhnika dlya ditey. K. : NPTS Perspektyva. 1997. 96 s. [in Ukrainian].

Колодная Н.А. Коррекционная работа по формированию жизненных планов у детей с нарушениями зрения в условиях УРЦ «Кристаллик»

Исследование посвящено разработке и апробации коррекционной программы по формированию жизненных планов у детей с особыми образовательными потребностями (ООП) в условиях учебно-реабилитационного центра. В статье освещены методические и теоретические основы указанной программы. Основная цель создания программы заключалась в определении основных условий и разработке методики формирования жизненных планов у детей с особыми образовательными потребностями в процессе специально организованных коррекционных занятий и проверке их эффективности на базе учебно-реабилитационных центров и специальных общеобразовательных школ. Предложено этапы проведения занятий по формированию жизненных планов и умений учиться на протяжении жизни у детей с особыми образовательными потребностями, в частности, с нарушениями зрения. Раскрыты результаты диагностики причин недоразвития процесса планирования у детей с нарушениями зрения. Определены условия положительного влияния коррекционной программы на формирование будущих планов у детей с нарушениями зрения.

Ключевые слова: жизненные планы, обучения в течение жизни, нарушения зрения, особые образовательные потребности, коррекционная программа, совещательная служба.

Kolodna N. A. Correction for developing skills of setting life goals in children with special educational needs given in training and health treatment center «Crystal»

This research is devoted to the development and approbation of a corrective programme for developing skills of setting life goals in children with special educational needs (hereinafter referred to as SEN). The article outlines the methodological and theoretical principles of the noted Programme. The major objective of the Programme was to determine the social and psychological, as well as correctional and pedagogical conditions, to elaborate a special methodology for developing skills of setting life goals in children with SEN in the course of specially organised correctional trainings and to evaluate their effectiveness in special general education schools. The article suggests the particular stages of conducting classes for developing skills of setting life goals in children with SEN. The authors also reveal the results of assessing the reasons for the underdevelopment of the life goal-setting skills in children with SEN, namely, the violation of the emotional, volitional, and motivational sphere, the lack and weakness of self-control, impulsivity, the weakness of the analysis and comparison with the gained experience, psychological problems associated with the post-traumatic stress. The research highlights the major key-points and stages of correctional trainings; moreover, it acknowledges the conditions in which the correctional Programme will positively impact future goal-setting skills' development in children with SEN. It is indicated that the Programme should be used as a tool for overcoming the post-traumatic stress acquired by children with SEN. In order to achieve this goal, the authors have developed an experimental project for creating a Regional Inclusive Education Advisory Service.

Key words: setting life goals, special educational needs, correction programme, advisory service, lifelong learning, visual impairment.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.09

УДК:373.2.043.2:616.83-053.3-056.26

Конопляста С.Ю., svetlana_kon@bigmir.net

Синиця А.О., alina_starceva@ukr.net

**СУЧАСНИЙ СТАН ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ
З ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ТА ЇХ БАТЬКІВ ЯК ЗАПОРУКИ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ**

У статті доведено необхідність логопедичного супроводу дітей раннього віку, керуючись дослідженнями останніх років щодо мовленнєвої готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі та результатами